

### بررسی فضای باز و سبز مطلوب در راستای ارتقا کیفیت فضای آموزشی

محمد دیده بان<sup>۱</sup>، نسیم السادات نکویی زهرایی<sup>۲</sup>، ستاره سادات شعبانی<sup>۳</sup>

<sup>۱</sup>استادیار گروه معماری، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، mdidehban1810@gmail.com

<sup>۲</sup>دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، nasim\_nekoe@yaho.com

<sup>۳</sup>دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، s2\_architecture@yahoo.com

#### چکیده

معماری منظر بر پایه ارتباط متقابل میان انسان و محیط است که بر اساس مجموعه‌ای از اصول و منطق شکل گرفته و تداوم پیدا کرده است. ارتباط منظر با افراد به گونه‌ای است که می‌تواند بر ذهن افراد تاثیر مثبت بگذارد و به فرد احساس آرامش القا کند. در این راستا فضاهای آموزشی، به دلیل فعالیت‌های ذهنی فراوان و خستگی ناشی از آن، نیاز به این چنین فضاهایی دارد تا بتواند ذهن فرد را برای لحظه‌ای آسوده نماید که این کار به ارتقا توانایی افراد برای یادگیری منجر می‌شود. در راستای بهبود کیفیت منظر الگوهایی در طراحی منظر به کار گرفته شده است که بر مبنای بعد معماری، بعد اکولوژیکی-زیبایی و بعد اجتماعی فرهنگی، بنا شده است که هر کدام از این ابعاد ویژگی‌های خاص خود را دارد.

در این تحقیق برای دستیابی به مدلی برای منظر فضاهای آموزشی به بررسی نظریه‌های مرتبط با منظر و عوامل تاثیرگذار بر ارتقا کیفیت آن پرداخته شده است، و از اسناد و مدارک کتابخانه‌ای عوامل تاثیر گذار بر کیفیت منظر استخراج گردیده است. با توجه به تحقیقات صورت گرفته در این پژوهش شش عنصر اهمیت فضای نیمه‌باز در انعطاف‌پذیری فضای آموزش و گسترش فضا، فضای باز و سازمان‌دهی دسترسی‌ها، اهمیت فرهنگ هر جامعه، ایجاد فضاهایی فراخ و هماهنگ، منظر متناسب با هر فضا، جذابیت و کشش بصری منظر از عوامل تاثیرگذار بر منظر فضای آموزشی هستند که در دو بعد کالبدی و روانی تقسیم می‌شوند. در طراحی منظر فضای آموزشی توجه به این موارد سبب ارتقا کیفیت آن می‌شود.

#### واژه‌های کلیدی

کیفیت منظر، منظر فضای آموزشی، عناصر کالبدی

#### ۱- مقدمه

منظر یکی از عناصر معماری است که انسان در ارتباط مستقیم با آن قرار دارد و می‌تواند بر فرد تاثیرگذار باشد و ذهن و روح بیننده را آرام کند. در این میان، در مدارس و دانشگاه‌ها، به دلیل افزایش فعالیت‌های ذهنی افراد و خستگی حاصل از آن، نیاز به فضایی دارد که در کنار فعالیت‌های خود، لحظه‌ای در آرامش قرار گیرد و بتواند ذهن خود را آماده ادامه فعالیت‌های موجود کند. از این رو منظر اهمیت خاصی در فضاهای آموزشی پیدا می‌کند. در این راستا نیازمند بررسی نظریه‌های مرتبط با منظر و به طور خاص، منظر محیط‌های

آموزشی است تا بتوان به مدلی برای منظر مطلوب از نظر دانشجویان در فضای آموزشی دست یافت. در این پژوهش اهداف زیر دنبال می‌شود: مرور نظریه‌ها و رویکردهای معماری منظر در ارتباط با فضاهای باز دانشگاه، تقویت فضاهای دانشگاهی در راستای یادگیری دانشجویان و شناسایی عوامل مطلوبیت در فضاهای باز دانشگاهی.

#### ۲- پیشینه پژوهش

واقعیت آن است که رویکردهای اجتماعی در معماری به عملکردگرایی و شروع مدرنیسم باز می‌گردد و تأثیرات آن در معماری منظر نیز پس از آن آغاز می‌شود و در طول این دوران نه تنها از اهمیت نگاه اجتماع بر منظر کاسته نشده، بلکه دائماً بر ارزش این مقوله تأکید می‌شود. [4]

در سیر تکاملی مجتمع‌های آموزشی، به‌خصوص در سطوح عالی، همواره ترکیب فضای بسته با فضاهای باز وجود داشته است. در این راستا مارتین پیرسه<sup>۱</sup>، مراکز دانشگاهی در اروپا را از نظر ساماندهی معماری به چهار دوره طبقه‌بندی کرده که مؤلفه‌های فضاهای باز در این ادوار چنین مرتب‌شده است:

۱. فضاهای بسته معماری و منظر آن‌ها همگی درون شهر
۲. در منطقه‌ای از شهر ایجاد می‌شده و تفاوت آن‌ها با نوع اول در امتزاج کمتر با کاربری‌های شهری است.
۳. خارج از شهر و در شهرک‌ها یا پردیس‌های دانشگاهی مستقل از سایر کاربری‌های شهری
۴. خارج از شهرها و مانند یک مجموعه مستقل، تمام نیازهای زندگی و تحصیل دانشجویان و حتی اساتید و کارکنان را داراست

ایدین و تر<sup>۲</sup> با اعتقاد به اینکه فضاهای باز و پردیس کالج‌ها و دانشگاه‌ها به دلیل شباهت‌های ساختاری، نظیر معابر، ساختمان‌ها و فضاهای جمعی میان آن‌ها مشابه فضاهای شهری هستند، به بررسی کیفیت در فضاهای باز دانشگاهی پرداختند و کیفیت در این فضاها را به دو صورت کیفیت محیط فیزیکی و ویژگی‌های کاربر تاثیرگذار دانستند.

<sup>1</sup> M. Pearce

<sup>2</sup> Dicle Aydin and Ter